অধ্যায় ১০ ঃ নাগৰিকত্ব

অধ্যায় গাঁথনি

১০.১ উদ্দেশ্য
১০.২ পৰিচয়
১০.৩ নাগৰিকত্বৰ অর্থ
১০.৪ ভাৰতীয় পটভূমিত নাগৰিকত্বৰ সাংবিধানিক আৰু ন্যায়িক সুবিধাসমূহ
১০.৫ ভাৰতত নাগৰিকত্ব লাভৰ উপায়
১২.৬ ভাৰতত নাগৰিকত্ব হেৰুৱাবলগীয়া হোৱাৰ কাৰণ
১০.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১০.৮ অধিক জানিবলৈ
১০.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১০.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

১০.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- নাগৰিকত্বৰ অর্থ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- ভাৰতীয় নাগৰিকত্বৰ সৈতে জড়িত সাংবিধানিক তথা ন্যায়িক সুবিধাসমূহ বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব
- ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আহৰণ কৰাৰ চর্তবোৰ আলোচনা কৰিব পাৰিব
- ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব হেৰুৱাবলগীয়া হোৱাৰ কাৰণবোৰ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।

১০.২ পৰিচয়

বিদ্যায়তনিক আলোচনাত সঘনাই স্থান পোৱা বহুল বিতর্কৰ বিষয় এটা হ'ল নাগৰিকত্বৰ ধাৰণা। নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাই ব্যক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ মাজৰ সম্পর্কৰ কথা সূচায়। নাগৰিকত্বই এগৰাকী ব্যক্তিক ৰাষ্ট্ৰৰ এগৰাকী দায়িত্বশীল সদস্য ৰূপে এক সামাজিক স্থিতি প্রদান কৰে। নাগৰিকত্বৰ সকলোবোৰ সা-সুবিধা লাভ কৰিবলৈ ব্যক্তিয়ে ৰাষ্ট্ৰৰ প্রতি থকা আটাইবোৰ কর্তব্য আৰু দায়িত্ব পালন কৰাৰ লগতে বাধ্যবাধকতাবোৰ মানি চলিব লাগিব। ভাৰতীয় সংবিধান প্রণেতাসকলে নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোৰ ওপৰত জোৰ দিছিল। সেইমর্মে, সংবিধানত ইয়াৰ বাবে বিভিন্ন সা-সুবিধা সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে। ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ আৰু হেৰুওৱাৰ ক্ষেত্রত বহুতো সাংবিধানিক তথা ন্যায়িক নীতি-নিয়ম আছে। এই অধ্যায়টিত আমি নাগৰিকত্বৰ অর্থ আৰু ভাৰতীয় নাগৰিকত্বৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন দিশ সম্পর্কে আলোচনা কৰিম।

১০.৩ নাগৰিকত্বৰ অর্থ

নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোক এক ন্যায়িক আনুষ্ঠানিক প্রস্থিতিৰ আধাৰত বুজাৰ প্রয়াস কৰা হয়। 'নাগৰিক' শব্দটোৰ আক্ষৰিক অর্থই কিছুমান বিশেষ সা-সুবিধাৰে সৈতে কোনো এখন দেশৰ বাসিন্দাৰ কথা বুজায়। নাগৰিকত্বই কোনো এক নির্দিষ্ট ৰাষ্ট্রীয়ত্ব (nationality)ৰ কথা বুজায়। এই শব্দটোৰ সৈতে এখন নির্দিষ্ট দেশৰ সংবিধানে দেশখনৰ প্রক্তিাৰাকী বাসিন্দাকে প্রদান কৰা বিভিন্ন আইন সংগত স্বত্ব (entitlements) আৰু দাবী (claims), অধিকাৰ আৰু কর্তব্য আদিক সামৰি লোৱা হয়। ইয়াৰ তাৎপর্য হ'ল, যদি কোনো এটা নির্দিষ্ট ৰাজনৈতিক সম্প্রদায়ৰ সদস্যসকলে সংবিধানত অন্তর্ভুক্ত বিধি-বিধান অনুসৰি নিজ নিজ দায়িত্ব তথা কর্তব্যসমূহ পালন কৰে, তেন্তে ৰাষ্ট্রই তেওঁলোকক একোটা ৰাজহুৱা জীৱন উপভোগ কৰিবলৈ সকলো অধিকাৰ আৰু সা-সুবিধা প্রদান কৰে। নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোৰ প্রথমে উন্মেষ ঘটিছিল প্রাচীন গ্রীছত। অৱশ্যে প্রাচীন গ্রীচৰ নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটো যথেষ্ট সংকীর্ণ আছিল বুলি ধৰা হয়। প্রাচীন গ্রীক দার্শনিক এৰিষ্ট'টলৰ সময়ত নাগৰিকত্বৰ সা-সুবিধাবোৰ সমাজৰ এটা নির্দিষ্ট শাখাৰ সদস্যসকলেহে উপভোগ কৰিব পাৰিছিল। এৰিষ্ট'টলে নাগৰিক স্থিতিৰ ভিতৰত মাত্র এমুঠিমান মানুহক স্থান দি ধাৰণাটো সংকীর্ণ কৰি পেলাইছিল। তেওঁ নাগৰিকত্বৰ এটা অভিজাত ধাৰণা কার্যৰূপায়িত কৰাৰ প্রয়াস কৰিছিল। আধুনিক একজাতি ৰাষ্ট্র (nation state) ব্যৱস্থাৰ ক্রমবিকাশৰ লগে লগে নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোৰ প্রকৃতি সর্বাত্মক হৈ পৰিল আৰু ই এক বৃহৎ সংখ্যক ৰাজনৈতিক সম্প্রদায়ক সামৰি লোৱা আৰম্ভ কৰিলে।

যিকোনো গণতান্ত্রিক দেশত নাগৰিকক কিছুমান অধিকাৰ আৰু সা-সুবিধা দিয়া হয় আৰু ইয়াৰ বিপৰীতে নাগৰিকে ৰাষ্ট্রৰ প্রতি আনুগত্য প্রদর্শন কৰিব লাগে। গণতন্ত্রৰ সফলতা বহুলাংশে নাগৰিকৰ গুণগত বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত নির্ভৰশীল।

১০.৪ ভাৰতীয় পটভূমিত নাগৰিকত্বৰ সাংবিধানিক আৰু ন্যায়িক সুবিধা

ভাৰতীয় সংবিধানৰ সংৰচনাটো যুক্তৰাষ্ট্রীয় (federal) প্রকৃতিৰ যদিও ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ প্রকৃতি মূলগতভাৱে যুক্তৰাষ্ট্রীয় আৰু ব্যৱহাৰিকভাৱে ঐকিক (unitary)। সেয়েহে ভাৰতৰ প্রতিগৰাকী ব্যক্তিৰে একক নাগৰিকত্ব আছে। অর্থাৎ, ভাৰতৰ বাসিন্দাৰ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব থাকে। দেশত এক ঐক্যৱদ্ধ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলাৰ বাবে সংবিধান প্রস্তুতকর্তাসকলে একক নাগৰিকত্ব প্রচলনত জোৰ দিছিল। তেওঁলোকে সংবিধান প্রস্তুত কৰা কার্য চলি থকাৰ সময়তে নাগৰিকত্বৰ প্রশ্নটোত যথেষ্ট গুৰুত্ব দিছিল। ভাৰতীয় সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ৫,৬,৭,৮,৯ ১০ আৰু ১১ ত নাগৰিকত্ব সম্পর্কীয় বিধি-বিধানবোৰ সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে। **অনুচ্ছেদ ৫ ঃ** সংবিধান বলবৎ কৰাৰ লগে লগে কোনসকলে নাগৰিকত্ব লাভ কৰিব তাৰ উল্লেখ আছে।

সংবিধান বলবৎ কৰাৰ সময়ত অনুচ্ছেদ ৫ ত নাগৰিকত্বৰ বিষয়টো সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে। ইয়াৰ জৰিয়তে সংবিধান গ্ৰহণৰ দিনটোৰ পৰা তলত উল্লেখ কৰা শিতানবোৰৰ অধীনত ভাৰতত বসবাস কৰি থকা লোকৰ নাগৰিকত্ব প্ৰদানৰ কথা কোৱা হৈছে (২৬জানুৱাৰী, ১৯৫০)-

(ক) ভাৰতৰ চাৰিসীমাৰ ভিতৰত জন্মলাভ কৰা লোক [অনুচ্ছেদ ৫ (a)]।

(খ) এনে ব্যক্তি যাৰ পিতৃ আৰু মাতৃৰ কোনোবা এগৰাকী ভাৰতৰ চাৰিসীমাৰ ভিতৰত জন্মলাভ কৰিছিল- বৰ্তমান এনে ব্যক্তিৰ পিতৃ-মাতৃৰ ৰাষ্ট্ৰীয়ত্ব নাইবা এনে ব্যক্তিৰ জন্মস্থান নিৰ্বিশেষে তেওঁক নাগৰিকত্ব প্ৰদান কৰা হ'ব [অনুচ্ছেদ ৫ (b)]।

(গ) নাগৰিকত্ব লাভৰ নীতি-নিয়ম ঘোষণা কৰাৰ তাৎক্ষণিকভাৱে অতি কমেও পাঁচ বছৰ আগৰেপৰা ভাৰতৰ চাৰিসীমাৰ ভিতৰত সাধাৰণভাৱে বসবাস কৰি থকা ব্যক্তি হ'ব লাগিব [অনুচ্ছেদ ৫ (c)]।

ভাৰতীয় সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ৫ এ নিৱেশ (domicile) ৰ আধাৰত নাগৰিকত্ব প্ৰদান কৰে যদিও এই 'নিৱেশ'ৰ কোনো স্পষ্ট সংজ্ঞা উল্লেখ কৰা নাই। কিন্তু সৰল অৰ্থত 'নিৱেশ' মানে হ'ল এগৰাকী নাগৰিকৰ স্থায়ী বাসস্থান।

অনুচ্ছেদ ৬ ঃ পাকিস্তানৰ পৰা ভাৰতলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তিসকলৰ নাগৰিকত্ব লাভৰ অধিকাৰ সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে।

অনুচ্ছেদ ৭ ঃ পাকিস্তানলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা নিৰ্দিষ্ট প্ৰব্ৰজনকাৰীক পুনৰ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব প্ৰদানৰ নিয়ম উল্লেখ আছে।

অনুচ্ছেদ ৮ ঃ ভাৰতৰ বাহিৰত বাস কৰা ভাৰতীয় মূলৰ নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তিৰ নাগৰিকত্ব লাভৰ অধিকাৰ সম্পৰ্কে উল্লেখ আছে।

অনুচ্ছেদ ৯ ঃ স্বেচ্ছাই বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ নাগৰিকত্ব গ্ৰহণ কৰা ব্যক্তিক ভাৰতীয় নাগৰিক ৰূপে বিবেচনা নকৰাৰ কাৰণবোৰ উল্লেখ আছে।

অনুচ্ছেদ ১০ ঃ নাগৰিকত্বৰ অধিকাৰৰ ধাৰাবাহিকতা অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ উপায়সমূহৰ উল্লেখ আছে।

অনুচ্ছেদ ১১ ঃ সংসদৰ আইন অনুসৰি নাগৰিকত্ব অধিকাৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পৰা ক্ষমতাৰ উল্লেখ আছে।

ভাৰতীয় সংবিধানে ভাৰতীয় নাগৰিকত্বৰ বাবে কোনো বিস্তৃত সাংবিধানিক আইন বলবৎ নকৰে আৰু বিধিগত আধাৰ আগ নবঢ়ায়। নাগৰিকত্ব বিষয়ক আইন প্ৰণয়নৰ দায়িত্ব ভাৰতীয় সংসদৰ হাতত ন্যস্ত কৰা হৈছে। সংসদে নাগৰিকত্ব সম্পৰ্কীয় কিছুমান আইন প্ৰণয়ন কৰে। এনে কেইখনমান আইন হ'ল- ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইন, ১৯৮৬ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ১৯৯২ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ২০০৩ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ২০০৫ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন আৰু ২০১৫ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ঃ নাগৰিকত্বৰ অর্থ বর্ণনা কৰক।

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ঃ গ্রীক দার্শনিক এৰিষ্টটলে সমাজৰ এক সীমিত সংখ্যক বাসিন্দাৰ ক্ষেত্রতহে নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটো প্রযোজ্য বুলি ইয়াক এক সংকীর্ণ ৰূপ দিছিল। (শুদ্ধ / অশুদ্ধ)

.....

প্রশ্ন নং ৩ঃ ভাৰতীয় সংবিধানৰ কোনকেইটা অনুচ্ছেদত নাগৰিকত্ব সম্পর্কীয় বিধি-বিধানবোৰ সন্নিৰিষ্ট কৰা হৈছে ?

.....

.....

.....

১০.৫ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভৰ উপায়

১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইন অনুসৰি বিভিন্ন পদ্ধতিৰে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আহৰণ কৰিব পৰা যায়। এই আইনখনত নাগৰিকত্ব লাভৰ বিভিন্ন উপায়ৰ উল্লেখ আছে। তলত এই পদ্ধতি বা উপায়বোৰ আলোচনা কৰা হ'ল-

- **জন্মসূত্রে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব** (Citizenship by Birth)ঃ ১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীৰ দিনা নাইবা তাৰপাচত জন্মগ্রহণ কৰা প্রতিগৰাকী ব্যক্তিকেই জন্মসূত্রে ভাৰতীয় নাগৰিক বুলি ধৰা হ'ব। কিন্তু ভাৰতত থকা বিদেশী কূটনৈতিক বিষয়াৰ পৰিয়ালত জন্ম লোৱা শিশুক ভাৰতীয় নাগৰিক বুলি ধৰা নহ'ব। অবৈধ প্রব্রজন ৰোধ কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনখনৰ ১৯৮৬ চনত সংশোধন ঘটোৱা হৈছিল। নতুন নিয়ম মতে ভাৰতত জন্মলাভ কৰা ব্যক্তি এগৰাকীক তেতিয়াহে জন্মসূত্রে ভাৰতীয় নাগৰিক বুলি গণ্য কৰা হ'ব, যেতিয়া ব্যক্তিগৰাকীৰ পিতৃ-মাতৃও জন্মসূত্রে ভাৰতীয় নাগৰিক হ'ব। এই নিয়মবোৰৰ মাজেৰে ব্যক্তিয়ে জন্মসূত্রে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰে।
- **উত্তৰাধিকাৰ সূত্রে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব** (Citizenship by Descent)ঃ ১৯৫০ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী তাৰিখে নাইবা তাৰপাচত ভাৰতৰ বাহিৰত জন্মলাভ কৰা কোনো ব্যক্তিক উত্তৰাধিকাৰী সূত্রে ভাৰতীয় নাগৰিক বুলি তেতিয়াহে গণ্য কৰা হ'ব, যেতিয়া ব্যক্তিগৰাকীৰ জন্মৰ সময়ত তেওঁৰ পিতৃ-মাতৃ ভাৰতীয় নাগৰিক হ'ব।

- **পঞ্জীয়নৰ জৰিয়তে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব** (Citizenship by Registration)ঃ নির্দিষ্ট প্রাধিকৰণৰ যোগেদি নাম পঞ্জীয়ন কৰি কোনো ব্যক্তিয়ে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আহৰণ কৰিব পাৰে। নাগৰিকত্ব লাভৰ বাবে নাম পঞ্জীয়ন কৰাৰ বিভিন্ন পদ্ধতি আছে। সাধাৰণতে প্রায় পাঁচ বছৰ ভাৰতত বসবাস কৰা ভাৰতীয় মূলৰ ব্যক্তি (Persons of Indian Origin/ PIOs) য়ে নাম পঞ্জীয়নৰ বাবে আবেদন কৰিব পাৰে। নাগৰিকত্ব লাভৰ বাবে আবেদনকাৰী ব্যক্তিগৰাকীক ভাৰতীয় মূলৰ বুলি ধৰা হ'ব যদিহে তেওঁৰ পিতৃ-মাতৃ আৰু ককাক-আইতাকে অবিভক্ত ভাৰতত জন্মগ্রহণ কৰিছিল। ভাৰতৰ বাহিৰত সাধাৰণভাৱে বসবাস কৰি থকা ভাৰতীয় মূলৰ লোককো পঞ্জীয়নৰ জৰিয়তে নাগৰিকত্ব প্রদান কৰা হয়। ভাৰতীয় নাগৰিকৰ সৈতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হোৱা মহিলাসকলক পঞ্জীয়ন প্রক্রিয়াৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব প্রদান কৰা হয়।
- **দেশীয়কৰণ পদ্ধতিৰে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব** (Citizenship by Naturalisation)ঃ দেশীয়কৰণ পদ্ধতিৰেও কোনো ব্যক্তি ভাৰতৰ নাগৰিক হ'ব পাৰে। এনেদৰে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিবলৈ তেওঁ চর্তবোৰ পূৰণ কৰিব লাগিব-

  (ক) তেওঁ এনে এখন দেশৰ নাগৰিক হ'ব লাগিব যিখন দেশে দেশীয়কৰণ পদ্ধতিৰে ভাৰতীয় নাগৰিকক দেশখনৰ নাগৰিকত্ব লাভৰ সুযোগ দিয়ে।

  (খ) তেওঁ নিজ দেশৰ প্রচলিত আইন অনুসৰি দেশখনৰ নাগৰিকত্ব ত্যাগ কৰিব লাগিব।

  (গ) দেশীয়কৰণৰ বাবে আবেদন পত্র দাখিল কৰা তাৰিখটোৰ পূর্বে ১২ মাহ তেওঁ সংশ্লিষ্ট দেশখনত বসবাস কৰিব লাগিব আৰু চৰকাৰী কৃর্তপক্ষলৈ সেৱা আগবঢ়াব লাগিব।

  (ঘ) ব্যক্তিগৰাকী সুচৰিত্র আৰু সুস্থ নৈতিকতাৰ গৰাকী হ'ব লাগিব।

  (ঙ) তেওঁৰ এটা নির্দিষ্ট ভাৰতীয় ভাষাত কাম চলাব পৰাকৈ ভাষাটোৰ জ্ঞান থাকিব লাগিব।

  (চ) দেশীয়কৰণৰ দ্বাৰা নাগৰিকত্ব লাভ কৰা সকলক ভাৰতৰ স্থায়ী বাসিন্দা বুলি গণ্য কৰা হয় আৰু তেওঁ কেন্দ্রীয় বা ভাৰত চৰকাৰৰ অধীনত ৰাজ্যত চাকৰি কৰাৰ অর্হতা অর্জন কৰে।
- **অঞ্চল চামিলকৰণৰ দ্বাৰা লাভ কৰা নাগৰিকত্ব** (Citizenship by Incorporation of Territory)ঃ যদি ভাৰতে নিজৰ চাৰিসীমাৰ ভিতৰত কোনো নতুন অঞ্চল অন্তর্ভুক্ত কৰে, তেন্তে সেই অঞ্চলৰ বাসিন্দাসকল স্বয়ংক্রিয়ভাৱে ভাৰতৰ নাগৰিক হৈ পৰিব। যেনে- ১৯৭৬ চনত ভাৰতে চিকিমক নিজৰ অংশ কৰি লোৱাৰ পাচত চিকিমৰ বাসিন্দাসকলে স্বয়ংক্রিয়ভাৱে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিছিল।

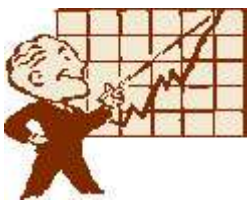
১০.৬ ভাৰতত নাগৰিকত্ব হেৰুৱাবলগীয়া হোৱাৰ কাৰণ

১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনত ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব হেৰুওৱাৰ তিনিটা চর্ত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। এই চর্ত তিনিটাৰ অধীনত যিকোনো ব্যক্তিয়ে নাগৰিকত্ব হেৰুৱাব পাৰে। চর্ত তিনিটা

হ'ল- আনুষ্ঠানিক পৰিত্যাগ (Renunciation), ম্যাদ অৱসান (Termination) আৰু বঞ্চিতকৰণ (Deprivation)।

- **আনুষ্ঠানিক পৰিত্যাগ ঃ** যিকোনো ভাৰতীয় নাগৰিকে অন্য দেশৰ নাগৰিক হ'বলৈ স্বেচ্ছাই ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আনুষ্ঠানিকভাৱে পৰিত্যাগ কৰিব পাৰে। ইয়াৰ বাবে তেওঁ নির্ধাৰিত প্ৰ-পত্ৰৰ জৰিয়তে প্ৰয়োজনীয় ঘোষণাবোৰ লিখিত আকাৰে জনাব লাগে।
- **ম্যাদ অৱসান ঃ** যদি কোনো ভাৰতীয় নাগৰিকে স্বেচ্ছাই আন এখন দেশৰ নাগৰিকত্ব গ্ৰহণ কৰে, তেন্তে তেওঁৰ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আপোনা আপুনি নাইকিয়া হ'ব। আইনসংগত কাৰ্যকলাপৰ যোগেদি এনে নাগৰিকত্বৰ ম্যাদৰ অৱসান ঘটোৱা হ'ব পাৰে।
- **বঞ্চিতকৰণ ঃ** চৰকাৰৰ আগতীয়া নির্দেশ অনুসৰি কোনো ব্যক্তিৰ নাগৰিকত্ব বাধ্যতামূলকভাৱে নাইকিয়া কৰাটোকে বঞ্চিতকৰণ বোলা হয়। যদি কোনো ব্যক্তিয়ে জালিয়াতিৰ আশ্ৰয় লৈ, মিছা তথ্য উপস্থাপনেৰে নাইবা কোনো বৈষয়িক সত্যতা লুকু�ৱাই ৰাখি ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিছিল; নাইবা যদি কোনো ব্যক্তিয়ে ভাৰতীয় সংবিধানৰ বিশ্বাসঘাতকতা কৰে; নাইবা ভাৰতৰ সৈতে যুদ্ধত লিপ্ত অন্য দেশক কিবা প্ৰকাৰে সহায় কৰে অথবা সহযোগিতা আগবঢ়ায়, তেন্তে ভাৰত চৰকাৰে এক নির্দেশ জাৰি কৰি তেনে ব্যক্তিক ভাৰতীয় নাগৰিকত্বৰ অধিকাৰ উপভোগৰ পৰা বঞ্চিত কৰিব পাৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ঃ ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনত সন্নিৱিষ্ট ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভৰ যিকোনো তিনিটা উপায় উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৫ঃ ..... চনত চিকিমক ভাৰতৰ অন্তর্ভুক্ত কৰা হৈছিল। (খালী ঠাই পূৰণ কৰক)

প্ৰশ্ন নং ৬ঃ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব হেৰুৱাবলগীয়া হোৱাৰ যিকোনো দুটা চর্তৰ বিষয়ে লিখক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৭ঃ দেশীয়কৰণ পদ্ধতিৰে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়াটো সম্পৰ্কে এটি চমুটোক লিখক।

.....

.....

১০.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোৱে ব্যক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত থকা সম্পৰ্কৰ কথা সূচায়। নাগৰিকত্বই সকলো লোককে এখন ৰাষ্ট্ৰৰ দায়িত্বশীল নাগৰিকৰ সামাজিক স্থিতি প্ৰদান কৰে। নাগৰিকত্বৰ সকলো সা-সুবিধা আহৰণ কৰিবলৈ ব্যক্তিয়ে দেশৰ প্ৰতি থকা সকলো কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব তথা বাধ্যবাধকাত পালন কৰি চলিব লাগে।
- নাগৰিকত্ব ধাৰণাটোৰ প্ৰথম উন্মেষ ঘটিছিল প্ৰাচীন গ্ৰীচত। প্ৰাচীন গ্ৰীচৰ নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটোক অৱশ্যে এটা সংকীৰ্ণ ধাৰণা বুলি গণ্য কৰা হয়। গ্ৰীক দাৰ্শনিক এৰিষ্ট'টলে সমাজৰ মাত্ৰ কেইটামান বিশেষ শ্ৰেণীৰ লোককহে নাগৰিকৰ স্থিতি প্ৰদান কৰাৰ কথা কৈ ধাৰণাটোক এটা সীমিত ৰূপ দিছিল।
- বৰ্তমানৰ নাগৰিকত্বৰ ধাৰণাটো সৰ্বাত্মক। ই এক বৃহত্তৰ ৰাজনৈতিক সম্প্ৰদায়ক সামৰি লয়।
- ভাৰতীয় সংবিধানে দেশত এক যুক্ত ৰাষ্ট্ৰীয় সংৰচনা গঢ়াৰ কথা কয়। কিন্তু ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ প্ৰকৃতি মূলগতভাৱে যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় আৰু ব্যৱহাৰিকভাৱে ঐকিক। সেয়েহে ভাৰতৰ প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে একক নাগৰিকত্ব লাভ কৰে। অৰ্থাৎ , ভাৰতৰ বাসিন্দাৰ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব থাকে।
- ভাৰতীয় সংবিধানে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব বিষয়ক বহুকেইটা বিধি-বিধান আগবঢ়াইছে। কিন্তু ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব বিষয়ক আইন তথা অন্য বিধিসন্মত নিয়ম প্ৰস্তুত তথা প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ দায়িত্ব ভাৰতীয় সংসদৰ হাতত ন্যস্ত কৰা হৈছে। সংবিধান বলবৎ হোৱাৰ দিন ধৰি এই বিষয়ত বহুকেইখন আইন কাৰ্যকৰী কৰা হৈছে। এনে আইন কেইখনমান হ'ল ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইন, ১৯৮৬ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ১৯৯২ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ২০০৩ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, ২০০৫ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন, আৰু ২০১৫ চনৰ নাগৰিকত্ব (সংশোধনী) আইন।
- ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভৰ বহুকেইটা পদ্ধতি আগবঢ়াইছে। পদ্ধতিকেইটা হ'ল- জন্মসূত্ৰে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব, উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব, পঞ্জীয়ণৰ জৰিয়তে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব, দেশীয়কৰণৰ দ্বাৰা লাভ কৰা নাগৰিকত্ব আৰু দেশত অঞ্চল চামিলকৰণৰ দ্বাৰা লাভ কৰা নাগৰিকত্ব।
- ১৯৫৫ চনৰ নাগৰিকত্ব আইনে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব হেৰুওৱাৰ তিনিটা প্ৰধান চর্ত উল্লেখ কৰিছে। আনুষ্ঠানিক পৰিত্যাগ, ম্যাদ অৱসান আৰু বঞ্চিতকৰণ- এই তিনিটা চর্তৰ অধীনত কোনো ব্যক্তিয়ে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব হেৰুৱাব পাৰে।

১০.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) গগৈ, অধ্যাপক পুৰন্দৰ ২০০০ ।*ভাৰতৰ প্ৰশাসন আৰু ৰাজনীতি*। গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) শৰ্মা, দুৰ্গা কান্ত , ৰফিক, জামান আৰু শৰ্মা ,ড° পূৰবী ২০০৫ । *স্নাতক মহলাৰ ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা— এক আলোকপাত* । গুৱাহাটী ঃ অসম বুক ডিপ'।

৩) পাল, ড° কৃপেশ চন্দ্ৰ আৰু নায়ক, প্ৰতুল চন্দ্ৰ ২০১১ ।*স্নাতক মহলাৰ ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা*। গুৱাহাটী ঃ অৰুণ প্ৰকাশন।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Chander, Prakash.(2000). *Indian Government and Politics*. New Delhi : Cosmos Bookhive Pvt. Ltd.

2) Ghai, K.K.(2007). *Indian Government and Politics*.New Delhi: Kalyani Publishers.

3) Kapur, Anup Chand and Misra, K.K. (2006). *Select Constitutions*.New Delhi : S. Chand and Company.

১০.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নাগৰিকত্ব বুলিলে প্ৰায়ে এখন নিৰ্দিষ্ট দেশৰ স্থায়ী বাসিন্দাই উপভোগ কৰা বিভিন্ন সা-সুবিধা, দাবী, অধিকাৰ তথা কৰ্তব্য আদিক সামৰি লোৱা ধাৰণাটোৰ কথা বুজোৱা হয়। এখন দেশৰ সংবিধানে কোনো ব্যক্তিক এনে অধিকাৰ তথা সুযোগ-সুবিধাবোৰ আগবঢ়ায়। ধাৰণাটোৰ তাৎপৰ্য অনুসৰি যদি কোনো এটা নিৰ্দিষ্ট ৰাজনৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ কোনো সদস্যই দেশৰ সংবিধানে আবণ্টন কৰা কৰ্তব্য তথা দায়িত্ববোৰ পালন কৰে, তেন্তে ৰাষ্ট্ৰই তেওঁক এটা ৰাজহুৱা জীৱনত উপভোগ কৰিব পৰাকৈ সকলোবোৰ অধিকাৰ তথা সা-সুবিধা আগবঢ়ায়।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ ।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অনুচ্ছেদ ৫,৬,৭,৮,৯ ১০ আৰু ১১ ত নাগৰিকত্ব সম্পৰ্কীয় বিধি-বিধানবোৰ সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জন্মসূত্ৰে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব, উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব,

পঞ্জীয়ন সূত্রে লাভ কৰা নাগৰিকত্ব।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৭৬

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (i) আনুষ্ঠানিক পৰিত্যাগঃ যিকোনো ভাৰতীয় নাগৰিকে অন্য দেশৰ নাগৰিক হ'বলৈ স্বেচ্ছাই ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আনুষ্ঠানিকভাৱে পৰিত্যাগ কৰিব পাৰে। ইয়াৰ বাবে তেওঁ নিৰ্ধাৰিত প্ৰ-পত্ৰৰ জৰিয়তে প্ৰয়োজনীয় ঘোষণাবোৰ লিখিত আকাৰে জনাব লাগে।

(ii) ম্যাদ অৱসানঃ যদি কোনো ভাৰতীয় নাগৰিকে স্বেচ্ছাই আন এখন দেশৰ নাগৰিকত্ব গ্ৰহণ কৰে, তেন্তে তেওঁৰ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব আপোনা আপুনি নাই কিয়া হ'ব। আইনসংগত কাৰ্যকলাপৰ যোগেদি এনে নাগৰিকত্বৰ ম্যাদৰ অৱসান ঘটাব হ'ব পাৰে।

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কোনো ব্যক্তিয়ে দেশীয়কৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰে ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিব পাৰে। ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভ কৰিবলৈ এনে ব্যক্তিয়ে তলৰ চৰ্তবোৰ পূৰণ কৰিব লাগে-

(ক) তেওঁ এনে এখন দেশৰ নাগৰিক হ'ব লাগিব যিখন দেশে দেশীয়কৰণ পদ্ধতিৰে ভাৰতীয় নাগৰিকক দেশখনৰ নাগৰিকত্ব লাভৰ সুযোগ দিয়ে।

(খ) তেওঁ নিজ দেশৰ প্ৰচলিত আইন অনুসৰি দেশখনৰ নাগৰিকত্ব ত্যাগ কৰিব লাগিব।

(গ) দেশীয়কৰণৰ বাবে আবেদন পত্ৰ দাখিল কৰা তাৰিখটোৰ পূৰ্বে ১২ মাহ তেওঁ সংশ্লিষ্ট দেশখনত বসবাস কৰিব লাগিব আৰু চৰকাৰী কৰ্তৃপক্ষলৈ সেৱা আগবঢ়াব লাগিব।

(ঘ) ব্যক্তিগৰাকী সুচৰিত্ৰ আৰু সুস্থ নৈতিকতাৰ গৰাকী হ'ব লাগিব।

(ঙ) তেওঁৰ এটা নিৰ্দিষ্ট ভাৰতীয় ভাষাত কাম চলাব পৰাকৈ ভাষাটোৰ জ্ঞান থাকিব লাগিব।

(চ) দেশীয়কৰণৰ দ্বাৰা নাগৰিকত্ব লাভ কৰা সকলক ভাৰতৰ স্থায়ী বাসিন্দ বুলি গণ্য কৰা হয় আৰু তেওঁ কেন্দ্ৰীয় বা ৰাজ্য চৰকাৰৰ অধীনত চাকৰি কৰাৰ অৰ্হতা অৰ্জন কৰে।

১০.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ঃ নাগৰিকত্ব সম্পৰ্কে ভাৰতীয় সংবিধানত উল্লেখ থকা যিকোনো এটা নিয়ম উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভৰ বিস্তৃত সা-সুবিধা আগবঢ়োৱা ভাৰতীয় সংসদে প্ৰৱৰ্তন কৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ আইন এখনৰ নাম উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ঃ ভাৰতীয় নাগৰিকত্বৰ পটভূমিত ভাৰতীয় মূলৰ ব্যক্তিক বুজোৱা PIO - ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপটো লিখক।

(খ) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ কোনবোৰ চৰ্তৰ অধীনত ভাৰতীয় নাগৰিকে নাগৰিকত্ব হেৰুৱাব পাৰে? ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ নাগৰিকত্বৰ অৰ্থ বৰ্ণনা কৰি এটা চমুটোকা লিখক।

(গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ নাগৰিকত্ব সম্পৰ্কে ভাৰতীয় সংবিধানত সন্নিৱিষ্ট নীতি-নিয়মবোৰ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব লাভৰ পদ্ধতিবোৰ ব্যাখ্যা কৰক।

*** ***** ***